

УДК 821.01.01

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ЕТНОНІМІЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ У
РОМАНСЬКИХ МОВАХ: СПІЛЬНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ***В. П. Пономаренко (м. Київ)*v_ponomarenko@voliacable.com

Доктор філологічних наук, завідувач відділу романських, германських і балтійських мов
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
(Міністерство освіти і науки України)
01003, м. Київ, вул. Грушевського, 4

Фразеологія залишається одним із найпопулярніших напрямків лінгвістичних досліджень. У статті розглядаються з історичного, лексико-семантичного та етнокультурного погляду фразеологічні одиниці романських мов (французької, окситанської, каталанської, іспанської, португальської, галісійської, італійської, румунської) у порівнянні з іншомовними зразками, об'єднані наявними в них етнімічними компонентами. Ідеться про своєрідне відображення мовної картини світу, а також про культурологічну репрезентацію етнічної ментальності.

Ключові слова: фразеологізм, романські мови, етнімізм, етнічна культура.

**ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С ЭТНОНИМИЧЕСКИМИ КОМПОНЕНТАМИ В
РОМАНСКИХ ЯЗЫКАХ: ОБЩИЕ ЧЕРТЫ И ОСОБЕННОСТИ***В. П. Пономаренко (г. Киев, Украина)*v_ponomarenko@voliacable.com

Доктор филологических наук, заведующий отделом романских, германских и балтийских языков Института языкознания им. А. А. Потебни НАН Украины
(Министерство образования и науки Украины)
01003, г. Киев, ул. Грушевского, 4

Фразеология остается одним из самых популярных направлений лингвистических исследований. В статье рассматриваются с исторической, лексико-семантической и стилистической точки зрения фразеологические единицы романских языков (французского, окситанского, каталанского, испанского, португальского, галисийского, итальянского, румынского) в сравнении с иноязычными образцами, объединенные наличествующими в них этнонимическими компонентами. Речь идет о своеобразном отражении языковой картины мира, а также о культурологической репрезентации этнической ментальности.

Ключевые слова: фразеологизм, романские языки, этноним, этническая культура.

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнoнимічними компонентами у ромaнських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

IDIOMATIC PHRASES WITH ETHNONYMIC COMPONENTS IN ROMANIC LANGUAGES: COMMON FEATURES AND PECULIARITIES

V. P. Ponomarenko (Kyiv, Ukraine)

v_ponomarenko@voliacable.com

DSc (Philology), Head of Romanic, Germanic and Baltic Languages Department,
O. O. Potebnia Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

4 Hrushevsky St, Kyiv, Ukraine, 01003

Phraseology remains one of the most popular trends in linguistic studies. The article deals from historical, lexical, semantic and stylistic point of view with fixed phrases in Romanic languages (French, Occitan, Catalan, Italian, Spanish, Portuguese, Galician, Romanian) in comparison with samples from other languages, united by the presence of ethnonymic components in them. The question is that a peculiar linguistic worldview is reflected, as well as it is a culturological representation of ethnic mentality.

Key words: fixed phrases, Romanic languages, ethnonyms, ethnic culture.

Вступ

Однією з характерних рис етнонімічних і похідних назв, що функціонують в індоєвропейських мовах, є їхня присутність у великій кількості фразеологічних зворотів, що свідчить про певний історичний «стаж», а також про різноманітні уявлення, стосовні представників інших етносів і носіїв інших мов. Тому можна говорити про особливий лексико-семантичний розряд, що є своєрідною складовою мовної картини світу й відображенням «етнічної ментальності» та етнічної культури.

Актуальність такої розвідки зумовлюється необхідністю порівняльного дослідження етнонімічних назв у різних мовах [4, с. 54, 60; 3, с. 16], у тому числі романських. Цю тезу слід поширити на словосполучення, сталі вирази й фразеологізми з етнонімами. У вітчизняному мовознавстві названа тема не розглядалася в порівняльному плані на основі саме романського мовного матеріалу (можна назвати лише дослідження О. О. Рогач, здійснене на матеріалі української, російської, польської, англійської і французької мов [2]), що видається досить показовим. В інших країнах здійснювалися подібні дослідження на матеріалі іспанської та англійської мов (П. В. Пантюхова, К. М. Красикова), іспанської (Н. В. Семенцова), англійської та французької (Т. І. Скоробогатова, Т. О. Шкуратова), французької (І. А. Салікова, І. А. Френкель), а також російської та англійської, польської та китайської, англійської, німецької, російської, болгарської тощо.

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Метою дослідження є визначення лексико-семантичних, стилістичних та етнокультурних рис досліджуваних мовних одиниць у типологічному плані.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці сучасних романських мов (французької, окситанської, каталанської, іспанської, португальської, галісійської, румунської).

Предмет дослідження складає та частина корпусу фразеологізмів, категорійною рисою якої є присутність у їхньому складі етнонімічних (у тому числі похідних) назв.

Матеріалом дослідження є фразеологічний арсенал сучасних романських мов, що міститься в різноманітних лексикографічних джерелах (фразеологічних, тлумачних, перекладних, етимологічних тощо).

Комплекс **методів дослідження** зумовлюється насамперед філософською концепцією про зв'язок мови і мислення, взаємодію категорій суб'єктивного та об'єктивного в мові, а також кореляцію форми і змісту одиниць мови. Відповідно до завдань і характеру дослідження використано випробувані загальнонаукові методи, насамперед описовий і порівняльний, а також метод узагальнення, призначений для виявлення як спільних ознак і рис, так і характерних особливостей обраного лексико-фразеологічного розряду.

Наукова новизна дослідження вбачається в тому, що йдеться про першу розвідку, стосовну специфічної групи фразеологічних одиниць у романських мовах, характерною ознакою яких є етнонімічний компонент.

Основний зміст

Лінгвістичні дослідження останніх десятиліть свідчать про тенденцію до дослідження етнонімів у плані розгляду цілих систем, що передбачає, зокрема, зіставно-порівняльний аналіз, стосовний етнонімічних назв у різних індоєвропейських мовах. Особливого значення це питання набуває в наш час, що характеризується активізацією й поглибленням міжнародних зв'язків.

Характерною особливістю таких назв у сучасних мовах є їхня багатозначність. Звісно, це не стосується всіх відповідних лексем у кожній із мов, але ця полісемія становить очевидний науковий інтерес. Важливим видається компаративний аналіз такої лексики на матеріалі різних мов, який дозволяє мати краще уявлення не тільки про характерні мовні риси, а й про особливості історичні та національно-культурні, що стають особливо виразними, коли етноніми в різних – переважно переносних – значеннях виступають у складі фразеологічних словосполучень і виразів. Багато характерних зразків демонструє в цьому сенсі романська фразеологія. Літературні етнонімічні назви як такі є

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

стилістично нейтральними. Це своєрідний спосіб «дистанціювання» від представників інших етнічних спільнот. Однак картина істотно змінюється за умов набуття ними вторинних значень, які нерідко вже не мають безпосереднього стосунку до етнічної або національної належності, тобто спостерігається своєрідна деонімізація таких назв як етнонімічних. Ця теза стосується також фразеологізмів із етнонімічними (у тому числі хоронімічними) компонентами.

Якщо говорити про такі фразеологізми в романських мовах, то слід зазначити, що хронологічно найдавніші з них є успадкованими від латини або ж такими, що йдуть від латинських зразків. Чимало таких виразів або словосполучень має біблійне походження (і, відповідно, гебрійську основу), їхньою особливістю є те, що фактично всі вони вживаються нині в переносному значенні й належать до розряду інтернаціоналізмів: згадаймо в лінгвістичному контексті франц. *tour de Babel*, іт. *torre di Babele*, окс., ісп., порт., галіс. *torre de Babel*, рум. *Turnul Babel* (від лат. *turris Babel*); відповідники за формою і змістом існують у багатьох інших мовах – пор. укр. *авилонська вежа* [7, с. 76]. Іншим історичним джерелом є грецька міфологія й антична література – пор. франц. *cheval de Troie*, іт. *cavallo di Troia*, ісп. *caballo de Troya* (від лат. *equus Trojanus*; щоправда, гр. *δοῦρεῖος ἵππος* означає, власне, ‘дерев’яний кінь’); укр. *троянський кінь* [7, с. 588]. З цією ж історією пов’язані романські та інші інтерпретації крилатої латинської фрази (з «Енеїди» Вергілія) *Timeo Danaos et dona ferentes* (укр. *Данайців боюся із дарами прибулих*) на зразок франц. *je crains les Grecs, même quand ils font des offrandes* – «Я боюся греків, навіть коли вони роблять дарунки», – тут «греками» можуть бути, власне, представники будь-якої іншої національності, яка, до того ж, у сучасному контексті вже не має істотного значення. Що ж до латинських джерел як первісних, то прикладами можуть бути лат. *Punica fides* (уживане в італійській мові) і франц. *foi punique*, ісп. *fe rúnica*, порт. *fé rúnica* ‘віроломство’, пор. також, напр., нім. *Punische Treue*, власне ‘пунічна віра’, тобто те, чому не можна довіряти. Показовим прикладом поширення латинського вислову є історія фрази *ad kalendas Graecas* ‘до грецьких календ’ [8, с. 14], від якої йдуть іт. *alle calende greche*, франц. *(renvoyer) aux calendes grecques*, ісп. *dejar a las calendas griegas*. Окремі словосполучення латинського походження можна віднести до розряду термінологічних – порівняймо сучасні романські назви *римського права* (лат. *jus/ius romanum*): франц. *droit romain*, окс. *drech roman*, кат. *dret romà*, ісп. *derecho romano*, порт. *direito romano*, галіс. *dereito romano*, іт. *diritto romano*, рум. *drept roman*.

Ця частина лексичного арсеналу становить не тільки суто мовний інтерес –

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

вона відбиває історію народів, зокрема різномірні історичні колізії, різні аспекти менталітету, особливості суспільного, економічного, культурного, побутового характеру тощо.

У цьому контексті характерними прикладами є вирази з лінгвонімами, як-от лат. *plane et Latine loqui* ‘говорити ясно і щиро’ (букв. ‘ясно і по-латинському’). Можна сказати, що специфічний реліктовий характер мають сучасні романські вирази такого зразка, найпоказовішими з них є іт. (що видається цілком природним із огляду на історичні та географічні чинники) *capire (intendere) il latino* ‘розуміти, про що йде мова’ (букв. ‘розуміти латину’) і, навпаки, *non capire il latino* ‘не розуміти простих речей’ (‘не розуміти латину’), *dire una cosa in buon latino* (букв. ‘сказати щось гарною латиною’ [21, с. 1002; 497], а також, скажімо, франц. *être au bout de son latin* (букв. ‘бути наприкінці своєї латини’), *perdre son latin* (букв. ‘губити свою латину’) у значенні ‘заходити в глухий кут’, пор. *j’y perds mon latin* (букв. ‘(тут) я гублю свою латину’) ‘не знаю, що й думати’. Водночас назви іншого давнього європейського етносу та його мови виступають у багатьох різномовних образних виразах (конотованих негативно) на кшталт іт. *parlare (in) greco* ‘розмовляти грецькою’ з переносним значенням ‘говорити нісенітниці’ (пор. також *parlare turco/arabo/ostrogoto/tedesco*, букв. ‘розмовляти турецькою/арабською/остготською/німецькою’ у значенні ‘говорити незрозуміло’ [21, с. 1335, 1969], ісп. *hablar en griego/gringo* ‘т. с.’ [12, с. 515] (як відомо, ісп. і порт. *gringo*, зневажливі назви американців або європейців, походять від найменувань греків [11, с. 304]), франц. *cela est du grec pour moi* (варіанти: *c’est de l’allemand/du haut allemand/de l’hébreu /du latin* ‘це щось грецьке/німецьке / верхньонімецьке/ гебрайське/латинське’ [18, с. 31]) або порт. *isso para mim é grego* букв. ‘це для мене грецьке’ (пор. англ. *it is Greek to me* ‘це для мене зовсім незрозуміле’), проте спільною основою виступає в цьому випадку середньовічний латинський вираз *Graecum est: non potest legi* ‘це грецьке, це не можна прочитати’; пор. гр. *αὐτά γὰρ μένα Κινέζικα* [17, с. 131], букв. ‘це для мене китайська (мова)’ (пор. укр. *китайська грамота*). Додаймо ще рум. *vorbi turcește*, букв. ‘розмовляти турецькою’, а також оригінальні французькі вирази зі значенням ‘погано розмовляти французькою’: *parler français comme un basque espagnol* букв. ‘розмовляти французькою, як іспанський баск’ (як відомо, баски проживають також на півдні Франції), що давно вже (можливо, через помилкове «народноетимологічне» сприйняття слова *basque*) перетворився на *parler français comme une vache espagnole*, букв. ‘розмовляти французькою, як іспанська корова’ [20, с. 708]. Сема ‘латинський; латинська мова’ набуває семантичних відтінків,

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

пов'язаних із наукою, освітою, ученістю: франц. *cela sent le pays latin* (букв. 'від цього пахне латинським краєм') 'від нього ще пахне «школою», *les ânes parlent latin* (букв. 'віслюки розмовляють латиною') 'дурні люблять пишномовність' або ісп. *saber mucho latín* (власне 'добре знати латину') у значенні 'бути хитрим'. З останнім виразом перетинаються за формою і змістом франц. *entendre/savoir le/son latin* ('розуміти/знати свою латину', тобто 'бути добрим пройдисвітом'. А от франц. *parler latin devant les cordiliers* (букв. 'говорити латиною до ченців') за змістом відповідає укр. *вчити вченого*, а, відповідно, *il ne faut pas parler latin devant les clercs* ('не слід говорити латиною до освічених людей') – це те, що в українській мові передається виразами на зразок *не вчи вченого* або *не лякай попа коровою*. До цього додамо виразну репліку Фігаро з класичної комедії Бомарше: *qu'il s'avise de parler latin, j'y suis grec: je l'exterminе* 'нехай заговорить бодай латиною, я йому відповім грекою: я його знищу' [5, с. 1093]. Розглядана сема виявляється надзвичайно продуктивною й семантично багатоплановою в контексті фразеології романських (неолатинських) мов – до наведених вище долучимо ще такі показові приклади, як ісп. *coger en mal latín* (букв. 'хапати на поганій латині') у значенні 'помітити чийось похибку/упіймати кого-небудь на помилці', *decirle/echarle los latinos* (букв. наговорити/накидати йому/їй латиною') у переносних значеннях 'оженити на собі' і 'благословити' і порт. *perder o seu latim* (букв. 'губити свою латину') – 'марнувати час', пор. франц. (у) *perdre son latin* 'т. с.' або *arriver/être au bout de son latin* (букв. 'доходить до краю/бути на краю своєї латини'), тобто 'вичерпати свої докази' або 'губитися у здогадках'.

З іншого боку, видається зрозумілим те, що для позначення ясності, прозорості мовлення використовуються назви (в тому числі образні) відповідних мов: ісп. *hablar en buen romance (cristiano)*, букв. 'розмовляти гарною романською (християнською) мовою', порт. *bem vê que lhe falo português*, букв. 'ви ж бачите, що я розмовляю португальською' [15, с. 1077], це щось на зразок рос. розм. *я вам русским языком говорю*, пор. франц. *je vous le dis en bon français* 'я кажу це вам доброю французькою', іт. *parlare italiano* 'говорити італійською' у сенсі 'говорити зрозуміло' (напр., *questo si chiama parlare italiano* 'оце називається говорити італійською', рум. *românește îți spun/vorbesc* букв. 'кажу/говорю, здається, румунською' [10, с. 1246].

Повертаючись до власне етнімічних назв, зазначимо, зокрема, що «неоднозначне» ставлення романців до тих самих греків відбивається у висловах на зразок франц. (ne pas) *être un grand Grec*, букв. '(не) бути великим греком', що означає '(не) бути дойдою', іт. *messa greca* (власне 'грецьке богослужіння') у

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности (На укр. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблеми сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

значенні ‘метушня’ (очевидно, тут слід зважати на конфесійні відмінності). З іншого боку, іт. *vivere alla greca* (букв. ‘жити по-грецькому’) означає ‘жити розкішно (як при візантійському дворі)’, *grazia/bellezza greca* – це ‘грецька вишуканість/краса’, а фраза *è una statua greca* (‘це – грецька статуя’) вживається на позначення «великої і квітучої краси» [21, с. 847], тобто тут «обігрується» згадане вище значення слова ‘грецький’ на позначення чогось довершеного або розкішного. Іншим прикладом є порт. *ver-se grego* (‘опинитися греком’), тобто ‘... у складному становищі’ [14, с. 581]. Відповідь на запитання, що виникає в цьому разі, теж слід шукати в (давній) історії: згідно з історичною версією греками називали в Європі також циган, оскільки вважалося, що вони походять із Малої Азії, яка в давні часи була, як відомо, заселена греками; циганське ж життя асоціювалося з постійними труднощами. У багатьох випадків такі – загалом розмовні – значення етнонімів є вже певною мірою застарілими. Сфера вжитку таких виразів поступово звужується з подальшою демократизацією суспільно-політичних відносин, економічним, політичним і культурним зближенням різних країн.

Наведені приклади демонструють наявність оцінного елемента, а відповідні прикметники наближаються за дейктичними характеристиками до категорії якісних. Водночас назви такого роду можуть так само бути загалом нейтральними за семантикою, а прикметники – позначати суто відносні характеристики. Крім того, похідні відетнонічного походження можуть зберігати етнонімічну складову значення, однак семантика зазнає подальшого розвитку. Серед словосполучень «класичного» зразка, тобто «іменник + прикметник», показовими можуть бути, скажімо, рум. *precizia germană* ‘німецька точність’ і *merge sa un seas elvețian* (букв. ‘ходити, як швейцарський годинник’) у значенні ‘бути точним’ або іт. *orologio svizzero* (‘швейцарський годинник’) – про пунктуальну людину (одержано від інформантів), пор. ісп. *hora inglesa* (букв. ‘англійська година’) ‘точний час’. Інтерес становлять і випадки, в яких етнонімічним компонентом таких словосполучень виступає лексема, що вже сама по собі є апелятивованою. Якщо іт. *basco* (‘баск; баскійський’) має ще й значення ‘берет’, то *basco nero* (‘чорний берет’) означає ‘танкіст’, *basco verde* (‘зелений берет’) – це ‘співробітник фінансової (податкової) поліції і т. ін.’ [21, с. 190]. Отже, йдеться про особливе поєднання апелятивації з метонімічним розширенням значення. Щось подібне спостерігається у випадках на зразок горезвісної *російської рулетки*. Маємо на увазі не тільки й не стільки первинне значення відповідних назв, що вже є переносним і типово образним, а подальші, ще більшою мірою абстраговані

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

значення, приміром, ісп. ruleta rusa ('російська рулетка') як 'ризикована операція', пор. порт. roleta russa, кат. ruleta russa, франц. roulette russe, іт. roulette russa, рум. ruleta rusească тощо.

Що ж до референційних розрядів, то це передовсім загальні характеристики людини, способу її життя і т. д. Наведімо широковідому французьку афористичну фразу (згадувану в творах класиків російської літератури, таких, як Ф. І. Достоевський, І. С. Тургенєв, О. І. Герцен), авторство якої не є загальновизнаним, – його приписували навіть Наполеонові [5, с. 571–572]. У будь-якому разі йдеться про «провокаційну», але досить оригінальну думку: Grattez le Russe et vous trouverez (verrez) le Ta(r)tar [13, с. 478] – «Пошкребіть росіянина і ви знайдете (побачите) татарина» (з алюзією на поєднання різнохарактерних рис і вплив татарського субстрату). Звісно, що в цьому випадку немає достатніх підстав говорити про апелятивацію двох етнонімів, радше маємо тут просто узагальнені назви у формі однини, проте, з іншого боку, йдеться про найменування двох народів, що імпліцитно містять у собі позначення певних стереотипів національного характеру, менталітету і т. д. Схоже певною мірою явище спостерігаємо у випадку з іншим французьким висловом, цитованим у вірші Ф. І. Тютчева: L'emploi du dieu russe n'est pas une sinécure [5, с. 774–775], тобто «Посада російського бога – не синекура», що містить прозорий натяк на російську дійсність. Подібна «самокритичність» виявляється у французькій сентенції Quand un Français a la colique il dit que c'est la faute du gouvernement [5, с. 1081] – «Коли у француза колька, він каже, що це провина уряду». З-поміж інших виразів такого роду, стосовних образних характеристик людини та її поведінки, наведемо найпоширеніші. Це, приміром, франц. avoir les portugaises ensablées ('мати вуха в піску') у значенні 'бути прислухуватим / недочувати' або avoir les boules de gomme dans les portugaises ('мати гумові кульки у вухах'), тобто 'бути глухим' (згадаймо в цьому зв'язку специфічне розмовне вживання слова portugaise у значенні 'вухо'), водночас embouteiller les portugaises à qn (букв. 'забивати вуха кому-небудь') – це 'оглушати' і 'набридати' [6, с. 481–482]. (Схожими за змістом є вирази в інших мовах на зразок нідерл. oost-indisch doof zijn – 'бути ост-індським глухим' – натяк на складність спілкування з малайцями або індонезійцями – населенням колишніх колоній Нідерландів.) Етнонімічний елемент у значенні базового слова частково зберігається у виразах на кшталт франц. c'est un vrai Turc 'це справжній турок' у значенні 'це справжній варвар', порт. ser português de direitos (букв. 'бути законним португальцем') 'бути прозорим/таким, що не викликає сумніву' [15, с. 1077]. У таких випадках

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности (На укр. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

етнонімічна назва має «самостійне» переносне значення, до того ж воно може містити в собі як позитивну, так і негативну оцінку. Однак основним елементом є все-таки образне порівняння: пор., наприклад, ісп. *celoso como (un) turco*, букв. 'ревнивий, як турок' (пор., напр., рос. *упрямый (упертый), как хохол* [1, с. 255].

Чимало виразів у різних мовах стосується способу життя як такого. У них нерідко виступають апелятивовані етноніми. Йдеться насамперед про такі звороти, як іт. *far vita da zingaro*, 'жити циганським життям', тобто 'бродяжити, бурлакувати'. Сема 'циган' (із цілком зрозумілих причин етнографічного характеру) нерідко виступає в різнорідних за змістом румунських виразах на кшталт *a se muta sa țiganul cu cortul*, букв. 'перебиратися, як циган із шатром', тобто 'переходити з місця на місце', *învățat sa țiganul cu ciocanul/scânteia*, букв. 'звиклий, як циган до молотка/іскри' (відомо, що одним із традиційних циганських ремесел було ковальське), що означає 'звиклий до всього'. Водночас варто згадати й дещо парадоксальне на перший погляд іт. *fare l'inglese* 'чинити/робити, як англієць' у значенні 'вдавати нерозуміння' [21, с. 944] або навіть 'прикидатися дурником' (із натяком на іншу мову та неемоційний темперамент англійців), синонімічними є, до того ж, вирази *fare l'indiano* ('прикидатися індіанцем') і *fare l'albanese* '... албанцем' [21, с. 52], яким в іспанській мові відповідає не менш цікаве *hacerse el sueco* – букв. 'робитися шведом' [12, с. 963]. (Згадаймо також у цьому зв'язку поширений польський вираз *udawać Greka* 'прикидатися дурником', букв. 'удавати з себе грека', тобто такого, що нічого не розуміє.) Водночас іт. *fare il portoghese* ('робити, як португалець') має інше значення – 'іхати «зайцем»' [21, с. 668], така семантика пояснюється відповідним розмовним значенням слова *portoghese* 'португалець'. А от рум. *a fi turc / sa turcul* ('робити по-турецькому / як турок') означає 'бути впертим' або навіть 'поводитися по-дурному' – тут «напрошується» порівняння з розмовним значенням укр. *турок*. З іншого боку, франц. *travailler pour le Grand Turc* ('працювати на Великого Турка') означає 'працювати за так' (пор. іт. *lavorare per la chiesa* – букв. 'працювати на церкву' (укр. *возити воду за воєводу*).

Продовжуючи тему, стосовну способу життя людини, виокремимо колоритні вирази на позначення шкідливих звичок. У цьому контексті слід згадати насамперед франц. *boire comme un Polonais* ('пити, як поляк') у значенні 'пити по-чорному' (близькі за змістом іменні словосполучення порівняльного типу наводилися вище), що йде від наполеонівських часів. Існують також синонімічні варіанти (франц.) *boire comme un Suisse* 'пити, як швейцарець' або *faire à la prussienne* ('робити по-прусському') 'бути зовсім п'яним'. Звісно, що не

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

слід абсолютизувати значення як конкретний зміст таких виразів (як відомо, французи теж не належать до цілковито «непитущих»), вони радше (історично) відображають ставлення певної частини французів до поляків, (германо-)швейцарців або німців, зумовлене різними історичними обставинами, насамперед війнами, соціальними катаклізмами і т. ін. Те саме стосується загалом і виразів на кшталт франц. *fumer comme un Suisse* ‘палити, як швейцарець’ (пор. укр. *диміти, як паровоз*; знову ж таки відомо, що в тій самій Франції відсоток курців є досить високим), а також, наприклад, досить поширеного (як свідчить особиста практика спілкування автора з носіями мови) іт. *fumare come un turco* букв. ‘палити, як турок’, пор. рум. а *fuma cu un turc* ‘т. с.’, тут, щоправда, слід зазначити, що значна частина тютюну традиційно завозилася саме з Туреччини. Існує також не менш виразне іт. *bestemmiare come un turco* ‘лятися, як турок’ (пор., напр., франц. *jurer comme un Anglais* (букв. ‘лятися, як англієць’, пор. рос. *ругаться, как сапожник*). Ці вирази стосуються вже іншої теми, а саме поведінки людини за певних обставин. Варто сказати, що в романських мовах існує досить солідний арсенал засобів такого зразка.

Почнімо, так би мовити, з кінця, а саме з прощання, оскільки йдеться про загальнороманську і, можна сказати, індоевропейську фразеологічну ізоглосу. Маємо на увазі різноманітні вирази на зразок укр. *іти по-англійському* (тобто ‘... не прощаючись’). Нелегко з належною переконливістю пояснити, чому саме відомі своїми шляхетними манерами англійці стали в цьому разі зразком недостатньої вихованості. Широковідоме в нас рос. *уходит по-английски* є, судячи з усього, досить давнім запозиченням (калькою), в основі якого – франц. *s'en aller à l'anglaise* ‘т. с.’, один із численних доказів історично «специфічного» сприйняття англійського національного характеру і стилю поведінки французами; тут теж слід зважити на численні історичні конфлікти та складний характер відносин між двома країнами, які лише трохи більше ста років тому (1904 р.), створивши Антанту (насамперед із огляду на військову загрозу з боку Німеччини), фактично вперше за свою історію уклали військово-політичну угоду. Останній приклад є лише одним із кількох наявних варіантів – словники фіксують також *filer/partir /se sauver à l'anglaise* ‘тікати/їхати/рятуватися по-англійському’ – пор. ісп. (Л. Ам.) *irse/despedirse a la inglesa* ‘іти / прощатися по-англійському’ [9, с. 349], іт. *andarsene/filarsela all'inglese* ‘іти/тікати по-англійському’ [21, с. 944], рум. а *pleca englezește* ‘іти по-англійському’ [10, с. 124]. Немає нічого дивного в тому, що аналогічним англійським виразом є *take a French leave* ‘іти (їхати) по-французькому’, а німецьким – *sich auf französisch verabschieden* ‘прощатися по-

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

французькому' (існує також *sich auf englisch empfehlen* 'прощатися по-англійському', регіональними варіантами є *holländisch abfahren* 'їхати по-голландському' або *sich auf polnisch empfehlen* 'прощатися по-польському'), яким за змістом відповідають ісп. (пор. вище) *marcharse/despedirse a la francesa* 'іти по-французькому' [12, с. 480], іт. *andarsene/filarsene alla francese*, а також порт. *despedir-se à francesa* 'прощатися по-французькому' [15, с. 669]. Водночас фіксується також іт. діал. *andarsene alla spagnola* 'іти по-іспанському' (на півдні, зокрема в області Калабрія, історія якої чималою мірою пов'язана з Іспанією).

І ще про «манери» або спосіб поведінки. Характерним у цьому розумінні є франц. *traiter qn de Turc à Maure/à la turque* 'обходитися з ким-небудь як турок чи мавр/по-турецькому' (тобто 'дуже суворо, жорстоко, безжалісно'), з чим можна порівняти, скажімо, приказку *Les amis ne sont pas des Turcs*, букв. «Друзі – не турки», тобто «Друзі поблажливі один до одного». А от вираз *traiter à l'anglaise* ('обходитися по-англійському') вживається у значенні 'поводитися безцеремонно'. Окремі (негативні) аспекти поведінки відбивають прості за формою вирази на зразок (франц.) *faire l'Espagnol/le Gascon* – 'чинити по-іспанському/гасконському', що означає, однак, 'вихвалитися', тоді як аналогічне за будовою *faire (le) Suisse* ('поводитися по-швейцарському') має не менш виразне значення 'триматися осторонь' – з алюзією на байдужість або нетовариськість «гельветів», але особливою мірою така думка про них відбивається в поширенішому (хоча й вужчому) значенні цього виразу – 'пити або їсти самому' [18, с. 981]. Слід сказати, що взагалі така неприваблива якість як скупість (або, принаймні, надмірна ощадливість) евфемістично позначається у численних виразах із етнімічними компонентами, як-от: франц. *faire anglaise* (букв. 'робити по-англійському') у досить своєрідному значенні 'підкидати монету, щоб визначити, чия черга платити за питво' або ж просто 'ділити рахунок порівну', ісп. *pagar a la inglesa* ('платити по-англійському') 'платити у складку' [12, с. 578], у Латинській Америці те саме називається *pagar a la americana*, тобто 'платити по-американському'; в англійській мові цим виразам відповідає *to go Dutch* 'робити по-голландському'. Водночас у різних мовах є й синонімічні численні вирази з «місцевим» наповненням: пор. іт. *pagare alla romana/genovese* ('платити по-римському/генуезському'); якщо перша «версія» пояснюється давньою традицією, згідно з якою в римських тратторіях у такий спосіб розраховувалися численні прочани, то в другому випадку йдеться про поширену в Італії думку про надзвичайну «практичність» генуезців), ісп. *pagar a la catalana* 'платити по-каталонському', порт. (лісабонське) *fazer as contas (pagar) à moda do Porto*

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етнімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

‘розраховуватися (платити), як у Порту’. У цьому зв’язку варто зазначити ще один особливий розряд – це вирази, в основі яких лежать певні політичні або навіть ідеологічні обставини. Характерний приклад – ісп. *gastar menos que un ruso en catecismos*, букв. ‘витрачати менше, ніж росіянин на катехізиси’ (алюзія на атеїзм за радянської доби, згідно з іспанськими джерелами, вираз стосується часів, що передували падінню Берлінського муру). «Компаративні» фразеологізми такого штибу можуть відображати також певні ситуації, обставини, конкретні дії. При цьому об’єктом порівняння може бути як окремо взята етнонімічна назва, так і словосполучення з атрибутом етнонімічного походження: пор. франц. *cougir comme un Basque* ‘бігти, як баск’, тобто ‘дуже швидко’ (натяк на спритність) або *dormir comme une tourpie d’Allemagne* (‘спати, як німецька дзига’) ‘міцно спати’ (‘хропіти, як дзига’). Порівняння може бути більшою чи меншою мірою поширеним граматично – від прикладів на зразок рум. *cu e turcul și pistolul* (‘який турок, такий і пістоль’, чому в українській мові за значенням приблизно відповідає *який Сава, така й слава*) або *a se îneca sa țiganul la mal* (букв. ‘втопитися, як циган біля берега’) ‘зазнати невдачі біля самої мети’ до франц. *cela est vrai comme les Suisses portent la Hallebarde pardessus l’épaule* – букв. ‘це так само правда, як те, що швейцарці носять алебарду на плечі’ у значенні ‘це брехня’, пор. укр. *це так, як сто бабів набрехали*. Існують також свого роду квазі-порівняння (не стільки за формою, скільки за змістом), які за значеннєвими характеристиками наближаються до порівняльних виразів як таких. Характерними прикладами можуть бути, скажімо, франц. *faire la lessive de/du Gascon* (букв. ‘влаштовувати гасконське прання (прання гасконця)’) з оригінальним значенням ‘надягати брудну сорочку навиворіт’ і ще абстрактнішим ‘пускати пил в очі’; не менш виразним є своєрідний французький гумор, що виявляється, скажімо, у давньому виразі *porter les chaussures russes* (букв. ‘носити російські черевики’) ‘ходити без шкарпеток’. Від іронічного *tête de Turc* (‘голова турка’) у значенні ‘цап-відбувайло’ походить вираз *servir de tête de Turc* (‘служувати головою турка’) ‘бути об’єктом насміхів’. Згадане вище франц. *Grand Turc* (букв. ‘великий турок’) ‘султан’ виступає в різних образних виразах – *ne faire plus cas que du Grand Turc* (‘зважати лише на великого турка’) ‘не звертати ніякої уваги’ або *vouloir marier le Grand Turc avec la République de Venise* (‘хотіти одружити султана з Венеціанською Республікою’) у переносному значенні ‘бажати неможливого; намагатися об’єднати несумісне’ – характерних випадках використання оксюморона. Схожі приклади зустрічаємо і в інших романських мовах – досить згадати, приміром, рум. *turcul platește* (букв. ‘турок платить’) у

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

значенні ‘є кому відбувати’ або *a arunca moartea în țigani* (букв. ‘кидати смертю в циганів’) ‘звалювати з хворої голови на людську’.

Слід виокремити фразеологічні одиниці визначально-оцінного характеру на позначення певних дій або ситуацій, як-от іт. *mescolare (confondere) ebrei e samaritani* (‘змішувати євреїв із самаритянами’), що означає ‘звалювати все до однієї купи’, тут в основі протиставлення – історичний факт, а саме відхід нащадків вавилонських колоністів у Палестині від іудаїзму, що стався ще в VI ст. до н. е. У деяких випадках може йтися про оцінні висловлення на зразок франц. *c’est un amiral suisse* (букв. ‘це швейцарський адмірал’) ‘він і не нюхав моря’ (про недосвідчену людину; вираз містить натяк на те, що Швейцарія не має виходу до моря). Отже, до окремої групи слід віднести (загалом історичні) сентенції іронічного характеру: франц. *encore un que les Anglais (Prussiens) n’auront pas*, букв. ‘ось іще те, чого англійці (пруссаки) не матимуть’ у дещо несподіваному, на перший погляд, значенні ‘ось і поїли спокійно, ніхто не заважав’ (тут відбивається ставлення до тих, із ким доводилося воювати) або *point d’argent, point de Suisse* (букв. ‘немає грошей – нема і швейцарця’) ‘задарма нічого не дають’ (з історії відомо, що до кінця XVIII ст. основну частину французького війська становили швейцарці; з такими словами пішли від короля Франциска I швейцарські найманці, що не отримали платні [5, с. 1033]. Такі вирази, які зберігалися в мові, набували афористичного характеру, наприклад, франц. *garde-toi d’un Gascon ou Normand, l’un hâble trop et l’autre ment* ‘бережися нормандця й гасконця – один багато говорить, а другий бреше’, рум. *doar nu vint turcii* (букв. ‘але ж турки не прийшли’) ‘не варто поспішати/не горить’ або *tot țiganul își laudă ciocanul* (букв. ‘кожен циган свій молоток вихваляє’) – пор. рос. *всяк кулик свое болото хвалит*. Іноді подібні вирази входять до екскламативних фраз або повністю їх формують, згадаймо, наприклад, франц. *fume! C’est du belge* (букв. ‘пали! Це бельгійський (тютюн)’ у переносному значенні ‘авжеж!; дудки!; а ще чогось не хочеш?’ або *va te faire voir chez les Grecs!* (букв. ‘іди покажися грекам!’) у значенні ‘забирайся геть!’ [6, с. 63, 39]. Рідше трапляються фразеологізми з хоронімічними назвами, проте, наприклад, в італійській мові досить поширеними залишаються такі вирази, як *costruire castelli in Spagna* (букв. ‘будувати замки в Іспанії’), тобто ‘будувати замки на піску’ або ж (розм.) римське (від інформантів) *Franza o Spagna, purché si magna* (букв. ‘чи Франція, чи Іспанія, аби можна було жерти’), про характер виразу свідчить бодай діалектна форма *Franza* ‘Франція’ (пор. нормативне *Francia*).

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Fразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Висновки

Отже, як впливає з наведених прикладів, фразеологічні вирази з етнонімічними компонентами в романських мовах вирізняються значним тематичним різноманіттям і виразними стилістичними характеристиками. Наголосимо на тому, що розглянуті явища не є і не можуть бути специфічно романськими, германськими або слов'янськими. Вони мають універсальний характер, специфіка ж полягає в тому, що відповідні вияви і форми його реалізації в мовах певної групи (у цьому випадку романської) надають різноманітну інформацію, стосовну історії різних етносів, їхніх культурних, психологічних та інших особливостей, створюючи повнішу образну картину того, що називається національним менталітетом.

Перспективи подальших наукових розвідок

Пропонований опис не претендує на вичерпність, оскільки корпус відповідного матеріалу є насправді значним. Крім того, з плином часу з'являються нові значення наявних етнонімічних назв, з'являються нові вирази і звороти з такими компонентами. Прикладом може слугувати поштова листівка, видрукувана в Брюсселі 2000 року, на якій зображено у вигляді шаржів «типових» представників країн Європейського Союзу.

Загальна назва композиції (англійською мовою) – «Справжній європейець має ...», а під малюнками – «пояснення»: «кухарити, як британець; керувати машиною, як француз; бути доступним, як бельгієць; балакучим, як фін; дотепним, як німець; технічним, як португалець; гнучким, як швед; славнозвісним, як люксембуржець; терплячим, як австрієць; стриманим, як італієць; тверезим, як ірландець; скромним, як іспанець; щедрим, як голландець;

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнонімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)

[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности (На укр. яз.)]

(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

організованим, як грек; скромним, як данець». Попри гумористичний контекст, наведені «визначення» відбивають певні етнічні стереотипи (відображені, до того ж, у деяких із використаних нами прикладів), тому не виключено, що, бодай частково, такі уявлення знайдуть своє відображення у нових етнімічних апелятивах і фразеологізмах, які потребуватимуть лінгвістичного й культурологічного висвітлення.

Література

1. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 228 с.
2. Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етніміями (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов). – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2010. – 234 с.
3. Таранець В. Г. Українці – етнос і мова. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. – 364 с.
4. Трубочев О. Н. Ранние славянские этнонимы – свидетели миграции славян // Вопр. языкознания. – 1974. – № 6. – С. 48–67.

Джерельна база

5. Бабкин А. М., Шендецов В. В. Словарь иноязычных выражений и слов. – СПб.: КВОТАМ, 1994. – Кн. 1–3.
6. Гринев Е. Ф., Громова Т. Н. Словарь разговорной лексики французского языка (на материале современной художественной литературы и прессы). – М.: Русский язык, 1987. – 638 с.
7. Коваль А., Контілов В. Крилаті слова в українській літературній мові. – К.: Ярославів Вал, 2011. – 704 с.
8. Сомов В. По-латыни между прочим. Словарь латинских выражений. – М.: ГИТИС, 1992. – 230 с.
9. Americanismos. Diccionario Ilustrado Sopena. – Barcelona: Ed. R. Sopena, 1982. – 670 p.
10. Bolocan G., Medvedev T., Vorontova T. Dicționar român-rus. – București: Ed. Șt. și Enc.; Moscova: Limba Rusă, 1980. – 1592 p.
11. Corominas J. Breve diccionario etimológico de la lengua castellana. – Madrid: Gredos, 1998. – 627 p.
12. De Toro y Gisbert M., García-Pelayo y Gross. Pequeño Larousse Ilustrado. – Ed. Rev., 1968. – 1663 p.
13. Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes gesammelt und erläutert von Georg Büchmann. – 25-te Aufl. – Berlin: Verlag der Haude., 1912. – 688 S.
14. Lello. Dicionário Prático Ilustrado. – Porto: Lello e Irmão Ed., 1976. – 2023 p.
15. Lello Popular. Novo dicionário ilustrado luso-brasileiro. – Porto: Lello e irmão editores, 1978. – 1434 p.
16. Martínez Calvo L. Diccionario español-ruso. – Barcelona: Ed. Ramón Sopena, S. A., 1975. – 1917 p.
17. Mayhew A. [et al.] Mediterranean Europe. – Victoria: Lonely Planet Publications, 2007. – 415 p.
18. Nouveau Petit Larousse. – Pueblo y Educación / Instituto Cubano del Libro, 1970. – 1793 p.
19. Quicherat L., Daveluy A. Dictionnaire latin-français. – Paris: Hachette, 1906. – 1515 p.
20. Stappers H. Dictionnaire synoptique d'étymologie française. – Paris: Libr. Larousse, s. a. – 959 p.

(Problems of comparative-historical linguistic and linguistic typology)

Idiomatic phrases with ethnonymic components in Romanic languages: common features and peculiarities (in Ukrainian) [Frazеологізми з етнoнимічними компонентами у ромaнських мовах: спільні риси та особливості]

© Ponomarenko V. P. [Ponomarenko V. P.] v_ponomarenko@voliacable.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

21. Zingarelli N. *Vocabolario della lingua italiana*. – Bologna: N. Zanichelli, 1990. – 2256 p.

References

1. Manakin V. M. *Mova i mizhkulturna komunikatsiya* [Language and Intercultural Communication]. Kyiv, VC Akademiya, 2012. 228 p. (In Ukr.)
2. Rohach O. O. *Strukturno-semantychni osoblyvosti frazeologizmiv z etnonimamy (na materialy ukrayins'koyi, rosiys'koyi, pols'koyi, anhliys'koyi, frantsuz'koyi mov)* [Structural and Semantic Peculiarities of Fixed Phrases with Ethnonyms (based on the Ukrainian, Russian, Polish, English, French Languages Material)]. Lutsk, Lesya Ukrainka Volyn University, 2010. 234 p. (In Ukr.)
3. Taranets V. H. *Ukrayintsi – etnos i mova* [The Ukrainians: Ethnos and Language]. Odesa, ORIDU NADU, 2013. 364 p. (In Ukr.)
4. Trubachev O. N. *Ranniye slavianskiye etnonimy – svideteli migratsii slavian* [Early Slavic Ethnonyms: Evidence of Slavs' Migration] // *Vopr. Yazykoznaniya*, 1974. No. 6. P. 48–67. (In Russ.)
5. Babkin A. M., Shendetsov V. V. *Slovar' inoyazychnyh vyrazheniy i slov* [Dictionary of Alien Expressions and Words]. SPb., KVOTAM, 1994. Vol. 1–3. (In Russ.)
6. Griniova E. F., Gromova T. N. *Slovar' razgovornoy leksiki frantsuzskogo yazyka* [Dictionary of Colloquial Lexicon of the French Language (based on modern fiction and press material)]. Moscow, Russkiy Yazyk, 1987. 638 p. (In Russ.)
7. Koval' A., Koptilov V. *Krylati slova v ukrayins'kii literaturniy movi* [Winged Words in the Ukrainian Literary Language]. Kyiv, Yaroslaviv Val, 2011. 704 p. (In Ukr.)
8. Somov V. *Po latyni mezhdru prochim. Slovar' latynskih vyrazheniy* [In Latin by the Way. Dictionary of Latin Expressions]. Moscow, GITIS, 1992. 230 p. (In Russ.)
9. *Americanismos. Diccionario Ilustrado Sopena*. Barcelona, Ed. R. Sopena, 1982. 670 p.
10. Bolocan G., Medvedev T., Vorontova T. *Dictionar român-rus*. București, Ed. Șt. și Enc.; Moscova, Limba Rusă, 1980. 1592 p.
11. Corominas J. *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. Madrid, Gredos, 1998. 627 p.
12. De Toro y Gisbert M., García-Pelayo y Gross. *Pequeño Larousse Ilustrado*. Edición Revolucionaria, 1968. 1663 p.
13. *Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes gesammelt und erläutert von Georg Büchmann*. 25-te Aufl. Berlin, Verlag der Haude., 1912. 688 S.
14. Lello. *Dicionário Prático Ilustrado*. Porto, Lello e Irmão Ed., 1976. 2023 p.
15. *Lello Popular. Novo dicionário ilustrado luso-brasileiro*. Porto, Lello e irmão editores, 1978. 1434 p.
16. Martínez Calvo L. *Diccionario español-ruso*. Barcelona, Ed. Ramón Sopena, S. A., 1975. 1917 p.
17. Mayhew A. [et al.] *Mediterranean Europe*. Victoria, Lonely Planet Publications, 2007. 415 p.
18. *Nouveau Petit Larousse*. Pueblo y Educación / Instituto Cubano del Libro, 1970. 1793 p.
19. Quicherat L., Daveluy A. *Dictionnaire latin-français*. Paris, Hachette, 1906. 1515 p.
20. Stappers H. *Dictionnaire synoptique d'étymologie française*. Paris, Libr. Larousse, s. a. 959 p.
21. Zingarelli N. *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna, N. Zanichelli, 1990. 2256 p.

© Пономаренко В. П. [Пономаренко В. П.] v_ponomarenko@voliacable.com

Фразеологізми з етнімічними компонентами у романських мовах: спільні риси та особливості (Українською)
[Фразеологизмы с этнонимическими компонентами в романских языках: общие черты и особенности] (На укр. яз.)
(Проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства [Проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания])